

4. Смоленцев К.Ю. Защита прав инвестора: зарубежный опыт / К.Ю. Смоленцев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.smolentsev.com>]
5. Investment Canada Regulation Amendments and National Security Review of Investments Regulations. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.cba.org>]
6. Peter Franklyn Peter L. Glossop Doing Business in Canada Regulation of Foreign Investment in Canada. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://osler.com>]
7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.gtai.com>]
8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.bafa.de/bafa/en/index.html>]
9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.eubusiness.com/France/invest>]
10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://economics.unian.net/ukr/detail/35403>]
11. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=2021>]
12. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.paiz.gov.pl>]
13. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.pravo.by/webnpa/text.asp?RN=НК0100037>]

УДК 236.232

**З.Б. Живко,
М.О. Живко, Ю.І. Качанівська**

МІСЦЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ В СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено основні поняття бюджетування. Проаналізовано сучасний стан бюджетування, дохідну та видаткову частини державного бюджету. Надано рекомендації щодо покращення бюджетування.

Ключові слова: бюджет, доходи, витрати, дефіцит бюджету, бюджетні зобов'язання, бюджетні установи.

Исследованы основные понятия бюджетирования. Проанализировано современное состояние бюджетирования, доходная и расходная части государственного бюджета. Представлены рекомендации относительно улучшения бюджетирования.

Ключевые слова: бюджет, доходы, расходы, дефицит бюджета, бюджетные обязательства, бюджетные учреждения

The basic concepts of бюджетування are investigational. The modern state of бюджетування, profitable and expense parts of the State Budget, is analysed. Recommendations are given in relation to the improvement of budgettion.

Key words: budget, profits, charges, deficit of budget, budgetary obligations, budgetary establishments

Постановка проблеми. Система державних фінансів та бюджет країни, як основна її складова, є основою розвитку країни та забезпечення її економічної безпеки. Адже через бюджет держава розподіляє та перерозподіляє валовий внутрішній продукт, впливає на структуру суспільного виробництва, здійснює вагомі соціальні перетворення. Бюджет є основою державної економічної політики, визначає основні параметри розвитку країни на бюджетний період. Сучасна економічна криза суттєво вплинула на збалансованість державних фінансів та рівень надходжень до бюджетів усіх рівнів. Саме криза дає можливість структурно переорієнтувати економіку, обрати нову інноваційно-інвестиційну модель розвитку та прискорити економічні реформи.

Видатки є складовою частиною бюджету та відображають фінансовий стан держави. На досягнення ефективних результатів бюджетного процесу впливає ефективність виконання видатків державного бюджету. Пріоритетні напрямки вкладення коштів є гарантією економічної стабільності та розвитку держави. Виконання видаткової частини державного бюджету – це вагомий фактор не лише стабільного функціонування органів державної влади, але й самої держави, бо саме видатки державного бюджету впливають на здійснення державою своїх функцій, на регулювання економічних процесів та на реалізацію соціально-економічної політики.

Стан дослідження. Над сутністю та проблемами виконання, напрямками використання видатків державного бюджету України працює чимало українських вчених, зокрема П.Т. Гега, М.І. Карлін, Т.Ф. Куценко, К.В. Павлюк, Ю.В. Пасічник та інші. Питання, які стосуються бюджетної децентралізації, розглядали З. Пловска, Н. Калінюк, С. Князев, І. Розпутенко, А. Скрипник, О. Сунцова, В. Сороко, І. Усейнов. На нашу думку, особливо актуальними є дослідження ефективності використання видатків бюджету, оскільки видатки є гарантом економічного розвитку країни, економічної безпеки та відображають фінансовий стан держави.

В умовах економічної кризи посилюється роль державного регулювання економіки, зростає роль бюджету в регулюванні соціально-економічних відносин. Бюджет стає ключовим елементом антикризової політики держави, ефективність реалізації якої значною мірою залежить від системи бюджетного регулювання. Адже система бюджетного регулювання є однією з основних складових системи державного регулювання економіки та забезпечення економічної безпеки країни. Важливо дослідити видаткову частину державного бюджету, бо в ній акцептуються найважливіші проблеми в країні.

Мета статті. Дослідити місце бюджетування та видаткової частини державного бюджету в системі безпеки держави. Визначити основні поняття бюджетної термінології та вплив доходів і видатків державного бюджету на безпеку держави.

Виклад основних положень. Бюджетним кодексом України визначаються правові засади функціонування бюджетної системи України, її принципи, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства. Бюджетним кодексом України регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, а також питання відповідальності за його порушення.

Спочатку розглянемо суть основної термінології бюджетування:

1) бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;

2) бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

3) бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права;

4) бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження;

5) бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору,

придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій упродовж бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому;

6) бюджетні кошти (кошти бюджету) – належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету;

7) бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими;

8) видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування;

9) державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;

10) дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету);

11) дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує;

12) доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ);

13) кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень;

14) проект бюджету – проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади (органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування) протягом бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет);

15) профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету);

16) субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції [1].

На думку І. Усеїнова, «суть децентралізації можна охарактеризувати як перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної влади, з одного боку, і органами регіонального (місцевого самоврядування) – з іншого» [2, с. 263].

В. Сороко вважає, що «найбільш ефективною формою в умовах адміністративної реформи є демократична децентралізація влади, яка здійснюється шляхом передання достатніх повноважень на найближчий до людей рівень влади» [3, с. 27].

Окремо виділяється бюджетна децентралізація, що являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних до місцевих органів влади. На думку Н. Калінюк, «питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень» [4, с. 322].

Система бюджетного регулювання містить такі структурні елементи: податкове регулювання, дохідна та видаткова частини бюджету, дефіцит (профіцит) бюджету, державний борг, регулювання міжбюджетних відносин, економіко-політична ситуація в країні, зовнішня економічна ситуація [5, с. 28].

Вагомим елементом системи бюджетного регулювання є бюджетна політика, яка передбачає регулювання дохідної та видаткової частини бюджету як наслідок бюджетного дефіциту чи профіциту. Бюджетна політика є інструментом реалізації стабілізаційної функції держави та стимулювання економічного розвитку. Її ефективність визначається тим, наскільки вона поєднує інтереси бюджетної системи та наскільки контролює цільовий характер руху бюджетних коштів [6]. На сьогоднішній день найбільшим джерелом доходів є податкові надходження.

Економічна криза, яка розпочалась в Україні в кінці 2008 року, дещо змінила структуру надходжень до державного бюджету України. Ще у 2008 році питома вага податкових надходжень становила 72,5%, а вже у 2009 році – 66,1%. Тобто зазначений показник зменшився на

6,4% у загальній структурі надходжень, натомість частка неоподаткованих надходжень збільшилась на 6,6% відповідно.

Якщо у 2008 році дохідна частина державного бюджету становила 231 млрд грн., і з них податкові надходження склали 167,9 млрд грн., неоподатковані надходження – 52,8 млрд грн., то в 2009 році дохідна частина складала 225,3 млрд грн., з них податкові надходження – 148,9 млрд грн., неоподатковані – 66,3 млрд грн. У свою чергу, дохідна частина державного бюджету 2009 року зменшилась у порівнянні з 2008 роком на 6,4 млрд грн., або на 2,8%. За оцінками експертів та розрахунками Міністерства економіки падіння ВВП України у 2009 році становило близько 15% [7].

Якщо розглядати умови кризових трансформацій економіки, то ряд провідних країн світу пішли на скорочення податкового навантаження з метою стимулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання. До таких країн належать: Німеччина, Франція, Швейцарія, Японія, Китай, Індія та ін. В Україні зменшення податків під час економічної кризи відбувалось доволі опосередковано. Науковці та аналітики вважають, що значного зменшення податків в Україні і не слід було очікувати. Причинами цього є значне падіння обсягів промислової продукції та ВВП країни, відсутність реальних джерел фінансування дефіциту бюджету, який би утворився внаслідок зменшення податкових надходжень, відсутність стабілізаційного фонду. Тому країна не змогла повною мірою використати податкове регулювання як ефективний засіб антикризової політики.

Найбільшим за величиною джерелом податкових надходжень є податок на додану вартість. Він становить більше, ніж половину від загального обсягу податкових надходжень. Цей показник знаходиться у межах 50,9–56,81% [7].

Другим за величиною джерелом надходжень є податок на прибуток підприємств, його частка коливається від 21,87% у 2009 році до 29,11% у 2007 році. Однією з основних причин зменшення надходжень від податку на прибуток є вплив економічної кризи на фінансовий та реальний сектор економіки. У результаті цього збільшилась кількість збиткових підприємств та зменшився обсяг отриманих прибутків рентабельними підприємствами.

Акцизний збір є третім за величиною джерелом податкових надходжень. Частка акцизного збору знаходиться в межах від 7,55% до 14,29%. У 2009 році спостерігалось значне зростання надходжень від акцизного збору до державного бюджету – у порівнянні із 2008 роком надходження зросли на 8596,5 млн. грн [7].

Таке зростання обсягу надходжень пояснюється підвищенням ставок акцизного збору з метою збалансування державного бюджету. Адже в умовах кризи непрямі податки є менш вразливими до зменшення у порівнянні з прямими. Наслідком збільшення ставок акцизного збору стало зростання надходжень від акцизного збору, що дозволило не допустити стрімкого зменшення дохідної частини державного бюджету. Держава через систему бюджетного регулювання, а саме через податкове регулювання і регулювання дохідної частини бюджету скорегувала свою економічну політику під впливом світової економічної кризи.

Доходи від ввізного мита становлять доволі вагомую частку в податкових надходженнях до державного бюджету. У 2009 році спостерігається значне зниження доходів від ввізного мита, порівнюючи із 2008 роком, доходи скоротилися на 5604 млн. грн. Причиною такого різкого падіння є скорочення імпорту на 45% внаслідок економічної кризи [7]. Це було обумовлено проведеною девальвацією національної валюти та падінням внутрішнього попиту.

Видаткова частина бюджету є вагомим інструментом розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів для виконання державою покладених на неї функцій. Від структури та обсягів видаткової частини бюджету залежить стан збалансованості та міцності бюджетної системи країни, ефективність системи бюджетного регулювання.

Дж.М. Кейнс та послідовники кейнсіанської економічної теорії легалізували використання дефіциту бюджету як інструменту бюджетної політики, що стимулює сукупний попит та забезпечує умови для подальшого економічного зростання. Сучасна світова економічна криза повернула нас до теорії Кейнса, яка розглядає економіку в стані кризи. Високорозвинені країни світу обрали шлях дефіцитного фінансування економіки.

Слід зауважити, що стимулювання сукупного попиту в період економічної кризи у високорозвинених країнах супроводжується на фоні дефляції чи помірної інфляції. Світовий досвід показує, що кошти, за рахунок яких покривається дефіцит, слід спрямовувати на інвестування в реальний сектор економіки – для того, щоб відновити економічне зростання. Одночасно держава має також підтримувати рівень виплат із бюджету, щоб не допустити соціальної дискримінації. Тому в роки кризи слід проводити цілеспрямовану політику на обмеження видатків бюджету або ж спрямовувати фінансові ресурси, за рахунок яких покривається дефіцит на стимулювання економічного зростання, тобто на інвестиційно-інноваційний розвиток економіки.

Головною проблемою подальшого становлення системи бюджетного регулювання в Україні є її нерозвиненість і невідповідність швидким змінам, що відбуваються в економічній системі. Підвищення системи бюджетного регулювання, управління та використання бюджетних коштів має здійснюватись у напрямках удосконалення якості прогнозування дохідної спроможності територій та формування і оцінки стимулів місцевих бюджетів щодо мобілізації доходів та економії видатків. Вирішення зазначених завдань має базуватися на системній та систематичній основі. Представлені рекомендації дозволяють підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами та покращити якість прогнозування їх дохідного потенціалу [8].

Багато питань викликало прийняття бюджету на 2010 рік. Слід відмітити, що нинішня політика веде до краху агропромислового комплексу. Якщо проаналізувати бюджет, то рентабельність сільського господарства буде мінусовою. До того ж 13 бюджетних програм практично викреслено з бюджету. Україні необхідно стимулювати власний експорт, максимально робити те, що дозволяють правила СОТ. В умовах останніх кризових явищ на світових ринках майже всі країни, які мають у своїй складовій агропромисловий комплекс, миттєво підвищили напрямки державної підтримки та протекціонізму. Якщо за фактом у 2008 році загальна сума державної підтримки аграріїв склала приблизно 13,5 млрд грн., то нині за фактом очікується 900,5 млн. На сьогодні підтримка на 1га сільгоспугідь у Європі в десятки разів перевищує ту, яка надається українському селянинові.

Бюджет-2010 є несприятливим ще й тому, що відбувається спроба сформуванати державну політику за рахунок двох основних руйнівних чинників: забезпечити дохідну частину бюджету за рахунок підвищення фіскального тиску та безпрецедентного збільшення державного боргу [9].

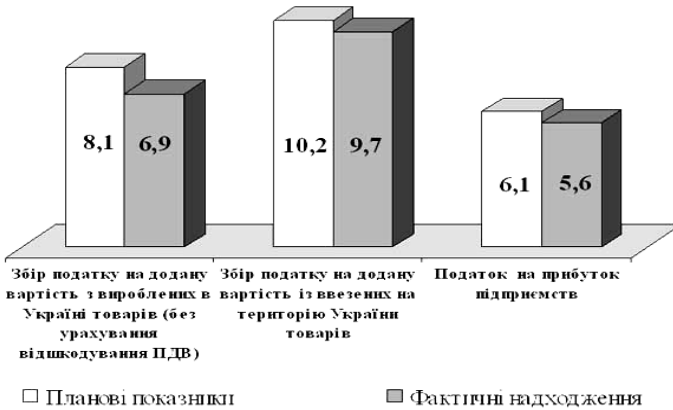
Аналіз основних чинників впливу на процес наповнення загального фонду державного бюджету засвідчив продовження активного застосування такого важеля як затримка з відшкодуванням суб'єктам господарювання податку на додану вартість (діаграми 1–4).

Так, невідшкодовані грошовими коштами суми за два місяці 2010 року зросли на 3,8 млрд грн. (на 17,2%) до 25,6 млрд грн. проти 21,8 млрд грн. на початок 2010 року. З них суми, за якими термін відшкодування минув, зросли на 22,8%, або на 1,4 млрд грн. і станом на 1 березня 2010 року склали 7,6 млрд гривень. При цьому сума відшкодованого з бюджету ПДВ за відповідний період склала лише 3,5 млрд грн. (за два місяці 2009 року – 4,6 млрд грн.), з яких 0,9 млрд грн. було відшкодовано одній компанії – НАК «Нафтогаз України» [10].

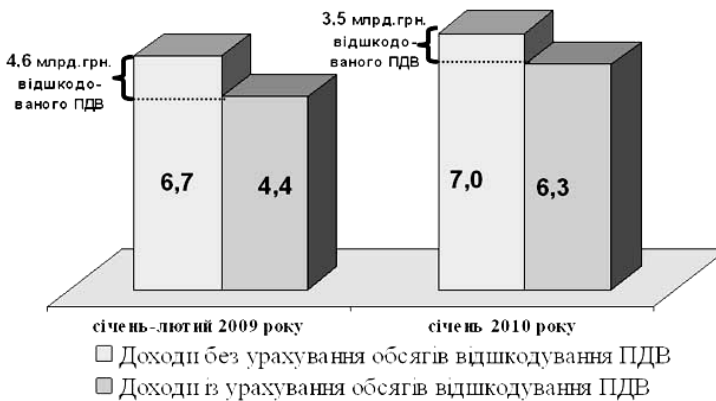
Діаграма 1

**Надходження окремих податків
до загального фонду Державного бюджету України
у січні–лютому 2010 року, млрд грн.**

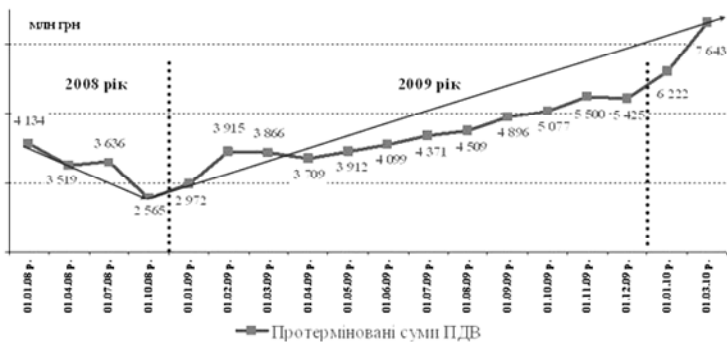
Діаграма 2

**Надходження до загального фонду Державного бюджету
у січні–лютому 2009 і 2010 років, млрд грн.**

Діаграма 3

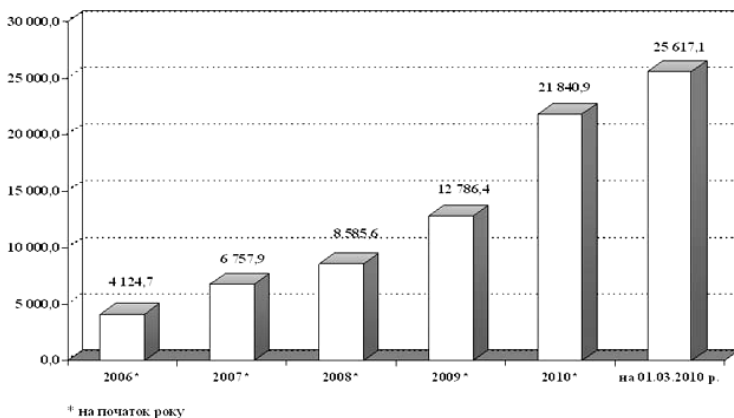
Динаміка протермінованих невідшкодованих з бюджету сум податку на додану вартість

Вилучення з економіки такого значного ресурсу є одним із факторів погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання. За 2009 рік загальний фінансовий результат підприємств від звичайної діяльності до оподаткування був від'ємним (-31,6 млрд грн.). Прибуток від такої діяльності за вказаний період склав 99 млрд грн, що вдвічі менше, ніж за підсумками 2008 року [10].

Діаграма 4

Динаміка невідшкодованих з бюджету сум податку на додану вартість, млн. грн.

* на початок року

Низький рівень виконання дохідної частини загального фонду державного бюджету змушував попередній Уряд рятувати ситуацію шляхом здійснення запозичень на внутрішньому ринку, обсяг яких (5 млрд грн.) більш як удвічі перевищив планові завдання за загальним фондом бюджету (2,3 млрд грн.), а також шляхом повернення коштів з депозитів (3,4 млрд грн.) [10].

Таким чином, за січень–лютий 2010 року обсяг сформованого ресурсу загального фонду державного бюджету (з урахуванням запозичень) склав 33,6 млрд грн. або 109,8% планових показників. При цьому слід зауважити, що 25% зазначеного ресурсу було закумуляовано за рахунок позичкових коштів та коштів, повернутих з депозитів. У січні–лютому 2009 р. питома вага зазначених джерел у загальному обсязі сформованих надходжень становила лише 6,7%.

На погашення боргу за два місяці 2010 року було витрачено 2,3 млрд грн., як і передбачено планом. Крім того, залишок коштів загального фонду бюджету зріс на 0,9 млрд грн. залишку коштів на початок періоду. Отже, дефіцит загального фонду держбюджету за два місяці 2010 року склав 5,2 млрд гривень, що майже в 1,5 раза більше від плану.

Загалом по державному бюджету, враховуючи зведення спеціального фонду за два місяці з профіцитом (0,4 млрд грн.), дефіцит склав 4,8 млрд гривень [10].

У січні–лютому 2010 року на здійснення видатків загального фонду державного бюджету скеровано асигнувань в обсязі 31,4 млрд грн., що складає 98,7% плану на два місяці за тимчасовим розписом. Недофінансування становить 0,4 млрд гривень [10].

Слід зазначити, що з урахуванням вимоги щодо обмеження обсягу видатків одною дванадцятю видатків, визначених законом про Державний бюджет України на попередній бюджетний період, за загальним фондом щомісячно може бути профінансовано не більше 16,2 млрд грн. (за два місяці – 32,4 млрд гривень) [10].

Касове виконання становило 30,4 млрд грн., або 95,4% плану на період та 96,7% направлених відкритих асигнувань на здійснення видатків. Таким чином, неосвоєними на кінець періоду залишились 1,04 млрд грн направлених асигнувань. Усього за загальним фондом заплановано до фінансування 603 програми. Проте станом на 1 березня 65 з них не виконувалися (10,8% загальної кількості). Серед цих програм такі важливі, як здійснення заходів державної політики з питань молоді, жінок та сім'ї, забезпечення окремих централізованих заходів з лікування цукрового діабету, забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру, програми і централізовані заходи з імунопрофілактики тощо.

Менш як на 50% виконано планові показники на період за 58 програмами (9,6%), з них за 31 програмою – менш ніж на 30%. Так, лише на 0,4% від плану здійснено видатки на забезпечення медичних заходів у боротьбі з туберкульозом, профілактики та лікування СНІДу, лікування онкологічних хворих, на 0,5% – забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації.

Стовідсотково від планового показника профінансовано 16 бюджетних програм (2,7% від загального обсягу), зокрема, відповідно до запланованих обсягів перераховано трансфери Пенсійному фонду України (7,4 млрд грн.), а також дотацію вирівнювання місцевим бюджетам (6,6 млрд гривень) та субвенції на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям (3,2 млрд гривень) та на виконання заходів щодо радіаційного та соціального захисту населення міста Жовті Води (0,6 млн. гривень) [10].

Загальний обсяг профінансованих видатків по державному бюджету склав 35,8 млрд грн., що на 15,6% більше, ніж за два місяці попереднього року. Таким чином, ситуація в бюджетній сфері залишається досить напруженою. П'ята частина видатків профінансована за рахунок доходів інших періодів (минулих та майбутніх).

Ураховуючи приріст за два місяці поточного року ОВДП, які знаходяться у власності НБУ (13,2 млрд грн.), можна зробити висновок, що кредитором за державними внутрішніми запозиченнями фактично виступав Національний банк України, а отже відбувалося приховане емісійне фінансування дефіциту державного бюджету.

Рекомендації щодо забезпечення збалансування бюджету:

- розробити та впровадити концепцію стратегії середньострокових видатків бюджету. Досвід реалізації середньострокової стратегії видатків бюджету у зарубіжних країнах засвідчує її ефективність. Необхідно зазначити, що багато в чому результат залежить від поставлених цілей. Тому для України є достатньо важливим виділити чіткі пріоритети розвитку економіки та бюджетної політики на середньостроковий період у конкретному стратегічному документі;

- концепція середньострокових видатків бюджету має бути запроваджена паралельно із веденням планування бюджету на трьохрічній основі, що підвищить ефективність використання бюджетних коштів;

- для збільшення дохідної частини бюджету необхідно провести комплексну податкову реформу з одночасним прийняттям Податкового Кодексу;

- необхідно спрямовувати кошти, за рахунок яких покривається бюджетний дефіцит, на інвестиційно-інноваційні проекти та про-

грами, стимулювання ділової активності та підтримку реального сектора економіки. Рівень інвестицій з державного бюджету має бути рівним або перевищувати рівень бюджетного дефіциту;

– країна має проводити виважену та боргову політику. Адже із зростанням рівня державного боргу збільшуються виплати із бюджету щодо обслуговування цього боргу та в подальшому залишається дефіцит бюджету.

Формування бюджетної політики на 2010 рік відбувалося в умовах загострення боргової ситуації у зв'язку з піковим навантаженням виплат за державним боргом у 2009 році, зменшення надходжень від приватизації державного майна, кризового стану бюджетної дисципліни щодо своєчасної та повної сплати податків і повернення з бюджету сум відшкодування ПДВ, довготривалого очікування податкової реформи, погіршення соціальних проблем та відсутності ефективних структурних реформ у галузях бюджетної сфери. Виходячи з наведених умов, проект бюджету, поданий Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України, характеризувався різким скороченням загального бюджетного ресурсу на соціальну сферу та формуванням такої трансфертної політики, що поставила на межу виживання більшість місцевих бюджетів. Саме тому питання бюджетної політики щодо формування міжбюджетних відносин на 2010 рік опинилися у центрі політичного протистояння законодавчої та виконавчої гілок влади.

Висновки. Бюджетний процес у частині формування на наступний рік показників міжбюджетних відносин між державним бюджетом і 686 місцевими бюджетами базувався на двох протилежних позиціях: з одного боку, політика уряду в основному спрямовувалася на вирішення поточних цілей та передбачала перекладання ресурсних проблем державного бюджету на місцеві бюджети і посилення розбалансованості місцевих бюджетів за рахунок значного перерозподілу доходних ресурсів місцевих бюджетів, а, з іншого боку, опозиція. Верховної Ради враховувала зміст Основних напрямів бюджетної політики на 2010 рік, що полягав у пріоритетності поступового поліпшення фінансового стану місцевих бюджетів та фінансового забезпечення мінімального рівня надання бюджетних послуг через збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів. Разом з тим, окрім економічних проблем та забезпечення економічної безпеки держави, на складності цього річного бюджетного процесу позначилися і політичні події: вибори нового складу парламенту, призначення нового прем'єр-міністра і нового складу уряду та довготривале формування дієздатної «більшості» в парламенті.

Отже, основною проблемою подальшого розвитку в Україні системи бюджетного регулювання є дисбаланс між розвитком бюджету-

вання та змінами, що відбуваються в економіці та політиці країни. Лише за умови якісного прогнозування дохідної спроможності територій, формування та оцінювання стимулів місцевих бюджетів щодо мобілізації доходів та економії витратків є можливим підвищення ефективності системи бюджетного регулювання, а значить і забезпечення економічної безпеки держави.

---

1. Бюджетний кодекс України. – № 2456-VI / Голос України, 04.08.2010, № 143. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>

2. Усеїнов І.Д. Питання децентралізації в умовах сучасної України / І.Д. Усеїнов // Регіональна політика на сучасному етапі державотворення; проблеми децентралізації, ризики та перспективи впровадження: матеріали щорічн. наук.-практ. конф. (Одеса, 31 жовт. 2006 р.). – Одеса, 2006. – С. 263–266.

3. Сороко В.М. Децентралізація влади і державна служба: виклики адміністративної реформи / В.М. Сороко // Регіональна політика на сучасному етапі державотворення: проблеми децентралізації, ризики та перспективи впровадження: матеріали щорічн. наук.-практ. конф. (Одеса, 31 жовт. 2006 р.). – Одеса, 2006. – С. 23–34.

4. Калінюк І. Бюджетна децентралізація в країнах з перехідною економікою / Н. Калінюк // Зб. наук. праць УАДУ при Президентові України. – 2002. – Вип. 2. – С. 322–328.

5. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / І.Я. Чугунов. – К.: НІОС. 2003. – 488 с. – С. 28.

6. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І.О. Лютий // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 43–49.

7. Огляд положень Закону України «Про державний бюджет України на 2009 рік». [Електронний ресурс]. – Офіційне дослідження Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Legislation/Budget_2009_last.pdf.

8. Пасічний М.Д. Система бюджетного регулювання економіки України в умовах економічної кризи / М.Д. Пасічний // Теоретичні і прикладні питання економіки. – Вип. 21. – 2010. – С. 361–369.

9. Мороз П. Аграрний бюджет-2010: кого підтримує держпідтримка // П. Мороз, А. Олекса. – Агропрофі № 46, 18 грудня, 2009. – С. 4–5.

10. Аналітична записка щодо стану виконання Державного бюджету України за січень-лютий 2010 року / Головний контролер – директор департаменту з питань бюджетної політики М.М. Головань. – К.: Рахункова палата, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/165985>.

